

Az I. világháború – amint Földes János tisztiszolga látta és leírta

Földes János írása is a családi iratok közül került elő. Véletlenül – a szó szoros értelmében. Nagyon nehezen, de kezdek szembesülni azzal, hogy a halaszthatóságnak határai is vannak. Valamit tenni kell az iratokkal, és előbb-utóbb valamit ki is kell dobni – miután nincsen már senki a becskerekai szobákban. Az első – nem igazán radikális – lépésem az volt, hogy kidobtam az 1950-es és 1960-as évek villanyszámláit. Ezután füzetek következtek volna, melyekben bevételek és kiadások vannak bejegyezve. Ezeket félretettem egy kartondobozba, azzal, hogy kidobás előtt még megnézem, nincs-e mondjuk a bevételek között olyan tétel, mely egy érdekesebb ügyvédi munkára hívná fel a figyelmemet. Aztán egy idő után, visszatérve a kartondobozhoz, láttam, hogy az egyik füzet borítólapjának más a színárnyalata, és lapozni kezdtem. A sötét füzetben nem kiadások és bevételek voltak, hanem egy gépelt szöveg. Kis könyvre hasonlított. Mintha a lapok összefűzése is nyomdatechnikával történt volna. Egy példányban létrehozott magánhasználatra készített könyv. A „könyvet” a nagyapám öccsének a fia készítette és küldte el a nagyapámnak.

Nagyapám negyedik gyerekként született, de ő volt az első, aki túlélte a gyermekkort. Előtte három lánygyermek született, mindegyiket betegség vitte el két- vagy négyéves korukban. Aztán nagyapámnak született még egy öccse (Károly) és húga (Gizella), akik végigéltek egy teljes életet. A „könyvet” Károly fia állította össze, akit szintén Károlynak hívtak. A szövegben említés esik Gizella családjáról, „Szlwikoczkiékról” is. (Tulajdonképpen Slawikowski. Nagyapám húgának lengyel férje volt, éltek Nagybecskereken, Temesváron, Lengyelországban és Bécsben is. Az egyik fiuk, akinek magyar keresztnéve volt – Slawikowski Jenő – a kátyúi erdőben vesztette életét lengyel katonaként.)

A kéziratot a fiatalabb Várady Károly hozta össze, aki Budapesten volt orvos. Az első részben személyes sorokat ír nagyapámhoz, leírja, hogy jól-

esett, hogy találkoztak nagyapám valamelyik pesti látogatása alkalmával, és figyelmébe ajánlja a soron következő oldalakat. E bevezető résznek a záró sorait közöljük: „Ilyen ritka volt a tegnapi este. Nagy ünnep volt. Ott vacsoráztunk a Krisztina Étterem teraszán, a Horvát-kertet néztük, a néhai Budai Szinkör felidézett deszkafala hid volt a multba. Beszélgettünk csendesen a multról. Azután a jövőről szoltunk, a bánáti magyarok jövőjéről. Imrebácsi szenvedélyessé lett. Saját jövőnkre, családi dolgokra tereltem a szót és végül a jelenre. Csendesen beszélgettünk, mintha körülöttünk nem is volna háboru, mintha nem is volna nehéz, küzdelmes, ármányos az élet – békében voltunk. Végtelen béke volt körülöttünk.

És egész észrevétlenül ezen az estén Cécile is, én is belül voltunk azon a védőrétegen. Közel kerültünk egymáshoz. Mindhármunkat együtt vett körül az a sajátságos, tisztán csengő, végtelen harmonia.

Csodálatosan szépen zsongó, nyárelői csendes ünnepi este volt...

Ekkor határoztam el, hogy néhány szó bevezetéssel átadom Imrebácsinak Földes Jánosnak, jó Atyám volt tisztiszolgájának, »visszaemlékezéseit«, melyben sok Atyámra vonatkozó emlék van. Szeretném ha ezzel sikerülne örömet szereznem...” A „könyv” második részében Várady Károly leírja, hogy látogatást tett Mélykúton Földes Jánosnál, aki az apjának – nagyapám öccsének – volt tisztiszolgája az I. világháborúban. Ennek a résznek a címe *Látogatásom Jánoséknál*. Úgy látszik, a tiszt és a tisztiszolga között kialakult valami kölcsönös megbecsülés. A látogatás eredményeként felfrissültek a Várady–Földes-kapcsolatok, úgy tetszik, sikerült valamit javítani is Földes János egészségi állapotán – és sikerült rávenni őt, hogy vesse papírra az I. világháborúbéli emlékeit. Így született a „könyv” legfontosabb része, a *Visza emlékezés a katonai időmről*, mely 1932-ben íródott. Ezt olvasva láttam, hogy Gavrilo Princip merénylete idején Földes János és a nagyapám öccse nem voltak messze Szarajevótól; „Garázdán” voltak szolgálatban (nyilván Goražde). Onnan vonultak Szarajevó felé. Le van írva, hogyan látta és élte át Földes János a merényletet és annak a hangulatkörnyezetét a helyszínen. Szó esik a háborúról, szerbokról, „törökökről” (a bosnyákokat nevezhette Földes János törököknek), Srebrenicáról – és minderről úgy, ahogyan azt Földes János látta és tapasztalta.

Várady Károly azzal fejezi be a *Látogatásom Jánoséknál* című írást, hogy amikor megérkezett Földes János várva várt szövege, ő ezt „úgy, ahogy volt, íráshibáival együtt pontosan” másolta le. Földes János pedig azzal fejezi be az írását, hogy bocsánatot kér „hibás nyelvtani és mondat végzési hibámért”, hozzátéve, hogy „négy ellemet végeztem és felejtetem már azóta”.

Én pedig, amikor a szövegek olvasásával végeztem, odaadtam a *Hid*nak.

Utána mégsem dobtam ki a kiadás-bevétel füzeteket. Mert ki tudja...